

Kulturna mobilnost u Bosni i Hercegovini

„...mobilnost nije uvijek eksplicitan cilj nego je često implicitan ishod ili sredstvo za ostvarivanje cilja.“

Evropski institut za komparativna kulturna istraživanja, pitanja mobilnosti

Emina Ćosić

Sadržaj

Uvod	2
1. Okvirna politika EU o kulturi i mobilnosti	3
1.1. Kulturni okvir Evropske unije	3
1.2. Mobilnost u političkom okviru EU	4
2. Okvir administrativne politike Bosne i Hercegovine	6
2.1. Administrativni okvir BiH	6
2.2. Strategije koje reguliraju kulturnu politiku	7
2.3. Finansiranje prakse kulture	7
3. Mobilnost i saradnja u kulturnoj djelatnosti u BiH	10
3.1. Mobilnost i kulturna saradnja OCD-a	10
3.2. Saradnja	12
4. Mobilnost OCD kao finansijski izazov	12
4.1. Nedovoljna transparentnost i kriteriji za raspodjelu državnih grantova	14
5. Zaključak	15
6. Opcije za donošenje politika	16
7. Put naprijed	17

Sažetak

Ova studija je sprovedena u okviru Programa podrške istraživanjima u oblasti javnih politika (PDFP) 2012/13. godine, Fonda Otvoreno Društvo Bosne i Hercegovine (BiH).

Studija istražuje aktivne politike za mobilnost u kulturi zarad razmjene kulturnih proizvoda i sadržaja u cijeloj BiH. Nudi kratak pregled EU okvira za kulturu sa posebnim naglaskom na mobilnost i potrebu da BiH uskladi svoje politike sa glavnim politikama i ciljevima EU. Studija također razmatra budžetska izdavanja za kulturu, njihovu distribuciju strukturno i teritorijalno, te dodaje ovoj komponenti i iskustva organizacija koje su dobile sredstva za svoje projekte iz javnih fondova za kulturu. Nalazi pokazuju da je trenutni politički okvir za kulturu, te distribucija finansijskih sredstava OCD sektoru, neadekvatno adresiraju saradnju i razmjenu u kulturi, jer trenutni BiH okvir zaobilazi glavni faktor – faktor mobilnosti kao preduvjet za značajnu saradnju na lokalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini. Osim toga pokazuje da je OCD sector nedovoljno iskorišten u ulozi za kulturnu razmjenu i mobilnost. Istraživanje zaključuje s preporukama za mainstreaming mobilnosti u kulturi na svim razinama vlasti, te pruža model kako bi se to moglo postići

Uvod

Na kulturu se gleda kao na jedan od najbitnijih sektora za unutarnju koheziju bilo kojeg društva. Bilo da je na državnom ili nivou iznad državnog, kulturna razmjena preko mobilnosti ljudi i kulturnih aktivnosti dokazano povećava nivo tolerancije prema raznolikosti, te nivo saradnje. U slučaju Bosne i Hercegovine (BiH), uloga kulture se sve više vidi kao pomoćno sredstvo za dijalog i veću koheziju u poslijeratnom, etnički podijeljenom društvu. Ovaj zadatak i dalje ostaje izazov zbog fragmentiranog državnog aparata i kulturne politike. Bosna i Hercegovina je još uvijek u procesu osvješćivanja nivoa multikulturalizma i multietničke saradnje do nivoa koji je imala prije rata.

Razmjena i saradnja su povezane sa intenzivnom mobilnosti umjetnika, profesionalcima na polju kulture i proizvodima kulture. Stepem do kojeg javno finansiranje kulture BiH doista podržava multikulturalni dijalog preko mobilnosti je teško utvrditi uzimajući u obzir da ovaj sektor nema dovoljno statističkih podataka, jasne kriterije i mjerljive ciljeve za praćenje takvih aktivnosti. Nekakav uvid bi se mogao obezbijediti preko javnih rashoda kojim se finansiraju neprofitne organizacije koje su aktivne na polju kulture. Naročito je rasprostranjeno aktivan NVO sektor.

Ova nastojanja se mogu pojačati domaćim i internacionalnim akterima sa fokusom na mobilnost i razmjenu ljudi koji se bave kulturom i njihovih proizvoda unutar BiH. Ovo i dalje ostaje slabo, ali je identifikovano kao jedan od ciljeva Strategije za kulturnu politiku BiH. Razmjena umjetničkih proizvoda i saradnja se prije odvijaju izlozbama izvan granica BiH nego preko entitetskih granica¹. Ipak interkulturalna razmjena „ima potencijal da promovira širu toleranciju, prihvatanje i razumijevanje, i da pruži ekonomske prilike koje u sebi nose razvoj“ je argument koji predlažu razvojne agencije. Nada za stvaranjem snažnije kohezije u društvu se vidi u aktivnostima civilnog sektora, naročito onih organizacija koje su aktivne na polju kulture (uključujući sva raznolika polja kulture). Snažnija kohezija unutar države i među-kulturalni/ među-etnički dijalog i tolerancija su neophodni preduvjeti da bi se mogle očekivati bilo kakve bitnije promjene. Mobilnost ljudskih resursa, posebno umjetnika i kulturnih profesionalaca, je raspoređena kao najefikasniji alat politike za ostvarivanje multikulturalizma i saradnje.

Pitanjem mobilnosti unutar BiH se nije dovoljno bavilo u političkom i javnom diskursu, a čak i manje po pitanju prilika za unutarnju trgovinu u kulturnoj razmjeni. Nepotrebno je reći da BiH u svojim planovima prema evropskim integracijama mora omogućiti kretanje roba i ljudi i unutar zemlje i preko granica. Mobilnost je najbitniji princip svih politika EU, sa posebnom pažnjom stavljenom na instrumente koji imaju za cilj stvaranje zajedničkog Evropskog kulturnog područja. Uzimajući u obzir ovakvu orijentaciju, BiH, da bi postala kompetentan i konkurentan budući partner EU, će morati značajno podržati ovaj princip za sve sektore, uključujući mobilnost kulturnih proizvoda i profesionalaca.

Cilj ovog rada je da podstakne debatu o mobilnosti na polju kulturnih aktivnosti unutar i van granica BiH i da obezbijedi uvid u stanje vladinih akcija ka ovom cilju. Najzad, on ima za cilj da obezbijedi preporuke i intervencije u trenutnom okviru politika za pokretanje bitnih poboljšanja na polju kulturne mobilnosti, koja mogu pomoći razvoju društvene kohezije i saradnje. Uz pravilan rad, CSO mogu imati odlučujuću ulogu u trenutnom i budućem razvoju svih aktivnosti povezanih sa kulturom i saradnjom među entitetima.

Na slijedećim stranicama ćemo sagledati ulogu mobilnosti u kulturnoj politici EU. Prije ovoga ćemo ilustrovati trenutni administrativni okvir BiH i probleme njene kulturne politike. Posljednja poglavlja će gledati na politiku u BiH koja za cilj ima mobilnost, i na alokaciju javna sredstva, naročito za NVO koje djeluju na polju kulture.

¹ Vijeće Ministara Bosne i Hercegovine - Ministarstvo civilnih poslova. "Strategija Kulturne Politike u BiH", Sarajevo, Juli 2008.

² MDGF - Achievement Fund, UNDP, UNESCO, UNICEF. "Improving Cultural Understanding in Bosnia and Hercegovina Project - MDGF", Sarajevo 2008. available at: >> <http://www.mdgfund.org/sites/default/files/Bosnia%20-%20Culture%20-%202010%201st%20Semester%20-%20JP%20Fact%20sheet.pdf> <<

1. Okvirna politika EU o kulturi i mobilnosti

Formulisanje bilo kakve politike u Bosni i Hercegovini (BiH) ne bi trebalo zanemariti njeno usklađivanje, u najboljoj mogućoj mjeri, sa strateškom orijentacijom EU. Ovo je iz dva razloga: (1) Jer češće hoće nego što neće biti u skladu sa zakonima koji moraju biti usvojeni da bi postala članicom, i (2) zbog boljeg korištenja raspoloživih resursa EU za BiH. Na ovom putu, Bosna mora uskladiti svoje zakone sa *acquis communautaire*, dok traži najefikasniju i najdjelotvorniju politiku za svoj sopstveni interes i unutrašnje rukovodstvo države. Strateški cilj BiH za članstvo u EU ne bi trebao odbaciti potrebu za usklađivanjem i u polju kulturne politike, posebno uzimajući u obzir da EU može ponuditi značajnu podršku i da je već otvorila svoja vrata Bosni i Hercegovini preko brojnih instrumenata za razvoj kulturnih aktivnosti (kao što je Kultura 2007).

Slijedeće poglavlje ilustruje kako se razvijala kulturna politika EU, njene trenutne politike, ciljeve i instrumente. Naspram ove pozadine, BiH okvirna politika i trenutna praksa će se ispitati, uzimajući u obzir neke od glavnih izazova koji se odnose na kulturnu politiku kao i praznine koje se trebaju popuniti zbog domaćeg razvoja i ciljeva za evropske integracije.

1.1. Kulturni okvir Evropske unije

Još 1987 Komisija evropskih zajednica (CEC) je priznala da je kultura medij koji podstrekava stvaranje monetarne i tržišne integracije u Evropi. Ona je osmislila četvorogodišnji okvir za kulturno djelovanje između 1988 i 1992. 1992. godine Ugovor Maastrichta o Evropskoj uniji je formalno dao EU ulogu pomoćnog pristalice kulturnih djelovanja sa evropskom dimenzijom. To je, u stvari, značilo da je EU mogla pomagati projekte država članica i regiona kao podstrek kulturnoj razmjeni i saradnji a da nema eksplicitni autoritet nad ukupnom kulturnom politikom.

Tokom vremena ekonomski razvoj EU i tržišna integracija je učinila neophodnim da se obezbijedi značajnija podrška na polju kulturne saradnje, kulturne raznolikosti i od nedavno kreativnih industrija EU. Razlog za ovo je da je kultura direktno povezana sa ekonomskom dobiti. Ovaj pravac je ostao do danas, što je evidentno iz Komunikacije Evropske komisije od 2012. „Promoviranje kulturnih i kreativnih sektora za rast i poslove u EU.”³

Visok nivo kulturne saradnje među članicama EU je utvrđen naporima na nad-državnom novou. Osim toga, godinama, strategije koje je EU postavila su bile da se kultura uključi u glavne tokove drugih političkih sektora, kao što su obrazovanje, ekonomsko i tržišno jedinstvo, podrška strukturnom razvoju. *Ovo je postavilo njen glavni operativni princip i premisu na kojoj je EU utvrđena – Sloboda kretanja roba i lica. Za kulturno djelovanje ovo je značilo:*

- Podržavanje ili dopunjavanje aktivnosti na državnom nivou
- Podržavanje strukturnih aktivnosti
- Uključivanje „kulturne zajednice” u demokratske procese oblikovanja politike EU,
- **Podržavanje udružene projekte među državama,**
- **Podržavanje mobilnih shema za osobe i umjetničke proizvode**

Pristup Evropske unije razvoju kulturne politike je dostignut kroz rasprostranjeno demokratsko sudjelovanje građana u osmišljavanju politike. Začetnici politike EU su bili: Pod i nad-državne grupe, NVO, pojedinci i državne institucije, ovo je zauzvrat kreiralo pokret ka stvaranju Evropskog kulturnog područja. Pristup ove politike je omogućen u svjetlu kritike upućene ka „de-

³ Komunikacija Evropske komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona. *Promoviranje kulturnih i kreativnih sektora za rast i poslove u EU.* COM(2012)537. Brisel 2012.

⁴ Barnett, Clive. *Culture, Policy, and Subsidiarity in the European Union: From symbolic identity to the governmentalisation of culture*. *Political Geography*, 20(4). Pp. 405-426. 2001.

⁵ Ibid.

mokratskom deficitu" i kroz strukturne fondove povezivanjem kulture sa razvojem ekonomije.⁴ EU je trebalo da dopunjuje akcije država članica i da primarno radi na razmjeni informacija, mobilnosti i višestrukim projektima država koji treba da ohrabruju saradnju na polju kulture širom Evrope.⁵

Ugovor iz Maastrichta po prvi put utvrđuje potrebu da EU osmisli kulturne okvire i obezbijedi smjernice za EU da radi na međukulturalnom dijalogu, razmjeni znanja o kulturnim i istorijskim vrijednosima evropskih društava, zaštiti kulturnog naslijeđa, podsticajima za ne-komercijalnom kulturnom razmjenom kao i umjetničkom i književnom razmjenom. Od 2000, EU je odredila finansijski instrument Kultura 2000. Ovo je bilo prvenstveno da se obezbijedi podrška, unutar ograničenja supsidiarnosti, za ekonomski razvoj kroz kulturne aktivnosti sa ciljem da se obezbijede nove mogućnosti za zaposlenje.

U stvari, uključivanjem kulture i mobilnosti u glavne tokove drugih područja politike nad kojima EU ima autoritet, EU nije samo zaštitila raznolikost nego je također uspjela utvrditi da je kulturni razvoj dobar za ekonomski razvoj i nastavila podržavati napredovanje kulture zbog razvoja zaposlenosti i vještina. Ovo je prvenstveno postignuto i nastavlja se danas kroz upotrebu različitih instrumenata EU za razvoj kulture, ekonomije, obrazovanja, opozivanja kao i područja gdje je potrebno direktno usklađivanje sa propisima EU, kao što su prava na intelektualno vlasništvo, audio vizualni propisi itd.

Slijedeći instrument, Kultura 2007-2013, prvenstveno podržava kulturne aktivnosti, organe kulture i analizu politike te širenje podataka. Sve akcije imaju zajedničku nit mobilnosti i saradnje preko granica država članica.

Osim ovog specifičnog instrumenta (Kultura 2007-2013), principi saradnje, razmjene i mobilnosti su ubačeni u glavne tokove drugim sredstvima, uključujući Programe zajednice za mlade, obrazovanje, medije, istraživanje, poduhvate, zapošljavanje, državljanstvo itd. od kojih su svi uključeni u aktivnosti koje su povezane sa poljem kulture preko saradnje i mobilnosti.⁶ Predstojeći višegodišnji budžet Evropa 2020 nastavlja sa tim planom i programom. „Kreativna Evropa, novi okvirni program za kulturne i kreativne sektore, spaja trenutne Kultura, MEDIA i Erasmus Mundus programe u zajednički okvir i stvara potpuno novi finansijski instrument u Evropi.”⁷

⁶ Primjeri kulturnih projekata koje su podržali razni instrumenti EU su obezbijedjeni na Europa Web, za više detaljavi: http://ec.europa.eu/culture/eu-funding/doc2886_en.htm

⁷ European Commission. *Creative Europe - A new framework programme for the cultural and creative sectors (2014-2020)*, COM(2011) 786/2.

1.2. Mobilnost u političkom okviru EU

Lisabonski sporazum utvrđuje najbitnije principe po kojima EU treba napredovati. Jedan od ovih principa je sloboda kretanja, koji je EU ozbiljno uzela i predstavila u većini njenih programa, naročito u onim koji imaju za cilj da doprinose društvu znanja EU preko kulturne i akademske razmjene.

“Drugi radni plan”, usvojen pod Evropskom agendom za kulturu, predlaže aktivnosti na nivou države i EU koje se trebaju izvesti na polju kulture tokom perioda 2011-14. Ove aktivnosti se fokusiraju na šest prioritarnih područja: kulturnu raznolikost i međukulturalni dijalog, kulturne i kreativne industrije, vještine i mobilnost, kulturno naslijeđe, kulturu u vanjskim odnosima, i kulturnu statistiku.

Radni plan postavlja vještine i mobilnost među svoje glavne prioritete (područje prioriteta C):

Očekuje se da okvir nivoa EU identifikuje barijere za programe koji podržavaju mobilnost, radna grupa će snimiti i procijeniti ove programe sa ciljem utvrđivanja dobre prakse radi prevazilaženja ovih barijera. Također će odrediti tipove uspješnih kreativnih partnerstava kao osnovu za priručnik politike za promoviranje takvih partnerstava. Uz to, radna grupa će izraditi priručnik dobrih praksi za sve faze boravaka umjetnika.

Komisija će istražiti mogućnost kreiranja vijeća kulturnog sektora na nivou EU radi podržavanja identificiranja i razvoja vještina potrebnih u tom sektoru. Da bi promovirali pismenost medija, sprovede će studiju o procjeni nivoa u zemljama EU. **Komisija će također napraviti prijedloge sadržaja za informacijski i savjetodavni servis i standarde za mobilnost.** Osim toga, razvit će priručnik dobrih praksi za državne autoritete za administrativne prakse koje su povezane sa mobilnosti umjetnika.⁸

“Mobilnost je bitna” je studija za cijelu EU, koja je istražio važnost mobilnosti u odnosu na ekonomsku korist kulturne saradnje i mobilnosti onih koji sudjeluju u kulturnim aktivnostima. Studija je otkrila da „mobilnost nastavlja da bude važna komponenta međunarodnih i regionalnih sporazuma o kulturnoj saradnji, bilo da su multilateralni ili bilateralni. U ovom kontekstu aktivnosti koje uključuju mobilnost se često vide kao alati koji promoviraju sliku države u inostranstvu i koje izvoze kulturu. Na tradicionalne bilateralne sporazume, gdje postoje, se gleda kao na zastarjele, koji ne idu u korak sa promjenljivim ali definitivno brojnijim internacionalnim praksama umjetnika i kulturnih profesionalaca. Studija sugerira da je potrebno više prilika za osobe koje se bave kulturom da razviju sopstvena istraživanja i istraživačke ambicije koje nisu vezane za ispunjavanje diplomatskih ili drugih političkih i ekonomskih agendi.”⁹

Osim toga, EU kroji svoje šeme mobilnosti kako bi dala više fokusa mobilnosti onih pojedinaca koji su aktivni u kulturnom sektoru. Novi Kreativna Evropa instrument namjerava postići slijedeće ciljeve do 2020:

- 300 000 umjetnika i kulturnih profesionalaca će primiti finansiranje za svoj rad kako bi doprijeli do nove publike izvan njihove rodne države;
- Više od 5 500 knjiga i drugih književnih radova će dobiti podršku za prevođenje, dozvoljavajući čitačima da uživaju u njima na njihovom maternjem jeziku;
- Hiljade kulturnih organizacija i profesionalaca će imati korist od obuke za sticanje novih vještina i za ojačavanje njihove sposobnosti da rade internacionalno;
- Do bar 100 miliona ljudi će se doći preko projekta finansiranog od strane programa.¹⁰

Ovaj novi okvir će sigurno doprinjeti neovisnijem i necenzuriranim pristupu kulturi. Šta je naročito bitno je da su jasno utvrđena mjerila, kao i ishodi postavljenog programa.

Ovaj finansijski instrument je veoma bitan i za BiH. Ministarstvo civilnih poslova je uložilo značajne napore da bi obezbijedili pristup ovim fondovima za Bosnu i Hercegovinu. Trenutno BiH je član Kulture 2007-2013 i Medija i može podnijeti zahtjev za finansiranje kroz ove instrumente. Još se očekuje da će se članstvo koje BiH ima u trenutnim programima EU prenijeti na novi program Kreativna Evropa. Za Bosnu da bi mogla uspješno iskoristi ove instrumente ona mora početi odmah postavljati svoju kulturnu politiku u skladu sa gore ilustrovanim ciljevima.

⁸ Official Journal of the European Union. Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on the Work Plan for Culture 2011-2014 (2010/C 325/01), dostupno na: >> <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42010Y1202%2801%29:EN:NOT<<>

⁹ European Institute for Comparative Cultural Research gGmbH *Mobility matters / Programmes and Schemes to Support the Mobility of Artists and Cultural Professionals in Europe*. 2008. str. 3; available at: >> http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc/ericarts/executive_summary_en.pdf. 3 <<

¹⁰ Kreativna Evropa- http://ec.europa.eu/culture/news/creative-europe_en.htm

2. Okvir administrativne politike Bosne i Hercegovine

BiH je izuzetno decentralizovana; ipak, za vođenje kulturne politike se tvrdi da je izuzetno centralizovano na nivou entiteta/kanton. Jedan od najranijih izvještaja o kulturi BiH koji je napravio Landry opisuje: "Svaki kanton uzima feud ili baronstvo koje neće preuzeti šire regionalne ili državne odgovornosti [... a koji ne vidi] da je bolje imati utjecaj u snažnijem, većem parčetu nego imati mnogo moći u manjem parčetu koje nema utjecaj."¹¹

¹¹ Landry, Charles. *Cultural Policy in Bosnia Herzegovina: Experts Report - Togetherness in difference: Culture at the crossroads in Bosnia Herzegovina*, MOSAIC project; Steering Committee for Culture CDCULT(2002)17B, September 2002.

Studije o zemljama u tranziciji (socijalističke u demokratiju) pokazuju da je decentralizacija administracije u rukovodstvu kulture, iako poželjna, je veoma težak proces, naročito u jugoistočnoj Evropi. S jedne strane, ovo je zbog toga jer se države bore da definiraju kulturu, a s druge strane zbog vječnog procesa redefiniranja prošlosti i biranja kulturnog sadržaja koji služi projektima izgradnje identiteta nacije/ etničke pripadnosti.¹²

2.1. Administrativni okvir BiH

¹² Dragojević, Sanjin. *Kulturna decentralizacija u kontekstu Jugoistočne Evrope*, Kultura br. 130: 51-59, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2011. Dostupno na: >> <http://scindeks.ceon.rs/article.aspx?artid=0023-51641130051D&redirect=ft> <<

Dejtonski Ustav je utvrdio veoma fragmentiran i složen administrativni okvir na polju kulture, koji postavlja dva različita aparata u dva entiteta, Federaciji BiH i Republici Srpskoj (FBiH i RS), i Brčko Distriktu. Dok je RS jedna teritorijalna jedinica sa centralizovanim administrativnim aparatom, FBiH je dodatno podijeljena na deset kantona koji su primarni politički subjekti i koji odlikuje jedanaest administrativnih jedinica za FBiH, jedna za svaki kanton i jedna na federalnom nivou. Na kraju, Brčko distrikt ima svoju kulturnu politiku.

Bosna i Hercegovina je predmet brojnih međunarodnih propisa i konvencija koje su unešene u njen ustav, od kojih svi imaju preimućstvo nad lokalnim zakonima. Reguliranje i razvoj politike za kulturu je u rukama nižih administrativnih nivoa (entiteta i kantoni), bez mehanizama na državnom nivou koji bi obezbijedili da se međunarodni dokumenti koji su direktno primjenljivi na niže nivoe implementiraju.

Državni nivo ima kompetenciju da osmisli *principe za efikasnu koordinaciju nižih nivoa administracije* da bi obezbijedio usklađen strateški pristup između dva entiteta i da bi razvio strateške ciljeve za međunarodnu saradnju na polju kulture. Principi su efikasni toliko koliko postoji povezanosti u administrativnom funkcioniranju, ali ne obezbjeđuje mehanizme za obavezujuće odluke. Ministarstvo civilnih poslova (MCP) je koordinirajuća institucija za kulturu na državnom nivou.

Dva entiteta, Republika Srpska (RS) i Federacija BiH (FBiH ili Federacija), imaju dva odvojena ministarstva koja su odgovorna za kulturna pitanja, Ministarstvo obrazovanja i kulture u RS (MKP RS) i Ministarstvo kulture i sporta u FBiH (FMKS). Ministarstvo FBiH samo ima autoritet da koordinira politike deset kantona i suočava se sa značajnim izazovima na ovom zadatku zbog nedostatka mehanizama koji obezbjeđuju obavezujuće odluke. Ovom problemu se također obraća i već usvojena Strategija za razvoj FBiH:

"Federalno ministarstvo ne koordinira rad kantonalnih ministarstava i nije im nadređeno. Potreba je ... da se provede rasprava o organizacionom ustrojstvu kulture od lokalnih zajednica, entiteta do države. Ta neadekvatna uređenost je jedan od krupnih razloga što se institucije kulture, nauke i umjetnosti u FBiH nalaze u teškom materijalnom, kadrovskom i organizacionom stanju."¹³

¹³ Vlada Federacije BiH, *Strategija razvoja FBiH 2010-2020*, pp. 366

Da bi stvari bile još kompliciranije, ministarstva koja imaju kulturu u svom portfoliju gotovo uvijek imaju druge sektore pod njihovom kompetencijom. Na primjer, Ministarstvo civilnih poslova također ima socijalnu i zdravstvenu zaštitu, penzije, razvoj nauke, obrazovanje, rad i zaposlenost, sport, geološka pitanja i meteorologiju¹⁴ pod svojom kompetencijom. Ovo je čini institucijom sa najvećim i najsloženijim portfolijom. Na kantonalnom nivou, kultura se često grupiše sa obrazovanjem ili sportom, a ponekad su svi u grupi zajedno. Na primjer, Hercegovačko Neretvanski i Bosansko Podrinjski kantoni imaju Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta. Ovo grupisanje je još očiglednije na najnižem nivou za donošenje odluka, općini. Općina Tuzle, na primjer, grupiše kulturu pod odjel za razvoj, poduzetništvo i civilne poslove. Postoje 141 općine u BiH i samo 8 općina je osmislilo okvir za vođenje kulture.¹⁵

2.2. Strategije koje reguliraju kulturnu politiku

BiH je usvojila Strategiju kulturne politike u BiH 2008. Osmišljeni akcijski plan za njenu implementaciju, koji je prvi put objavljen 2011. godine i važi do 2014, do danas nije usvojen. Na entitetskom nivou, Republika Srpska je usvojila Strategiju razvoja kulture od 2010 do 2015. Ovo je važan korak u obezbjeđenju višegodišnjeg okvira, ipak očekivani rezultat i efekat koji se treba postići ostaju bez konkretnih rezultata odnosno mjerljivih pokazatelja. Osim toga, akcijski plan za njen razvoj još uvijek nije usvojen, što onemogućuje proces praćenja implementacije iste.

Trenutni status u entitetu FBiH je manje strukturiran. Pitanju razvoja kulture se obraća Strategija razvoja FBiH 2010-2020. Jasni ciljevi i mjerljive jedinice nisu uključeni u ovu strategiju osim identifikovanih potrebe za poboljšavanjem propisa na polju kulture koji su u skladu sa standardima EU, razvojem kapaciteta institucija kulture (materijalnih i ljudskih resursa) i modernizacijom kulturnih aktivnosti.¹⁶ Svake godine Federalno Ministarstvo kulture i sporta predlaže plan za kulturu koji je u skladu sa Razvojnou strategijom FBiH.¹⁷

Sami kantona nemaju poseban strateški okvir za kulturu i u većini slučajeva, kao što je FMCS, uključuju ciljeve za razvoj kulture u svoje razvojne strategije. Dva kantona, naime Srednjobosanski i Hercegovačko-neretvanski nemaju razvojne strategije.¹⁸

Do danas nema sporazuma o pravnom statusu institucija na državnom nivou i nijedno tijelo na državnom nivou nije u potpunosti preuzelo odgovornost nad državnim kulturnim institucijama.¹⁹ Ovakav tretman prema kulturnim institucijama na državnoj razini je pokazatelj nivoa spremnosti za kulturne politike koje bi bile vertikalno i horizontalno usklađene.

Ovo je bio status quo u BiH od Dejtonskog mirovnog sporazuma do danas. Jedan od najranijih izvještaja o kulturnoj politici koji je napisao Landry tvrdi da je nedostatak jasnoće u vezi sa statusom, finansiranjem, namjenom i ulogom državnih institucija jedna od glavnih prepreka za kreiranje zajedničke vizije na polju kulture, naročito što su podjele demarkirane razilazećim pogledima na državu između tri konstitutivna naroda.²⁰

2.3. Finansiranje prakse kulture

U 2010 ukupni budžet potrošen na kulturu u Bosni i Hercegovini je bio otprilike 124.5 miliona BAM, čineći 1.59% troška po glavi stanovnika ili **35.8 BAM (16 Euro) po glavi stanovnika. U poređenju sa državama u regionu Bosna pada daleko nazad jer Srbija troši 24 Eura po glavi stanovnika a Bugarska 29 Eura**²¹. Osim toga postoje razlike između dva entiteta

¹⁴ Ministarstvo civilnih poslova, www.mcp.gov.ba

¹⁵ OSCE, intervju. Ovo se može tvrditi na osnovu toga da je samo 8 općina osmislilo određene kriterijume za finansiranje kulturnih aktivnosti.

¹⁶ Vlada Federacije BiH, *Strategija razvoja FBiH 2010-2020*, pp. 366

¹⁷ Ibid

¹⁸ MDGF, *Nacrt Gap analiza administrativnih izvora podataka iz oblasti kulturne politike u Bosni i Hercegovini*. Neobjavljen.

¹⁹ Gavric, Sasa. "Kulturna politika Bosne i Hercegovine: između nestajanja državnih institucija kulture i Evropske prijestolnice kulture?". Sarajevo, Heinrich Boell, 2012. Dostupno na >> http://www.ba.boell.org/downloads/Kulturna_politika_Bosne_i_Hercegovine_FINAL.pdf <<

²⁰ Landry, Charles. *Cultural Policy in Bosnia Herzegovina: Experts Report - Togetherness in difference: Culture at the crossroads in Bosnia Herzegovina*, MOSAIC project; Steering Committee for Culture CDCULT(2002)17B, September 2002.

²¹ Compendium. *Cultural Policies and Trends in Europe, Statistics*, dostupno na: >> <http://www.cultural-policies.net/web/statistics-funding.php?aid=117&cid=80&lid=en> << zadnji put pristupljeno 15.02.2013.

kada gledamo koliko se troši na kulturu kroz procenite što može dovesti u zabludu. U FBiH pokazatelj po glavi stanovnika je bio 1,82% dok je u Republici Srpskoj bio 4,08% za 2010. godinu, a ukupni trošak u oba entiteta je ispod 35 KM po glavi stanovnika (za detaljniju podjelu vidi tabelu 1.) Većina finansiranja pokriva plaće u javnom sektoru. U RS oko 80% finansiranja ide na institucije u javnom sektoru, sa relativno oskudim resursima i ad hoc programima za druge kulturne djelatnike. U Federaciji ovo je malo ujednačenije.²² Uopšte, trošak na kulturu u poređenju sa ukupnim troškom je 1,59% za sve administrativne nivoe kumulativno (za podjelu vidi tabelu 1)

²² Mikic, Hristana. *Kreativne industrije u Bosni i Hercegovini: Mogućnosti i perspektive razvoja – Analitički izvještaj*, Centar za kreativne Ekonomije 2012.

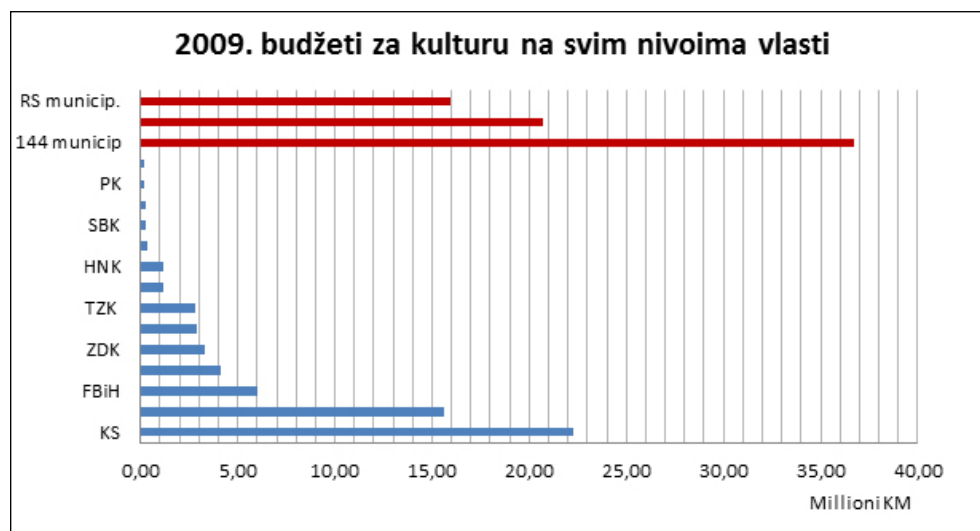
Table 1 – Trošak na kulturu po glavi stanovnika (izraženo u BAM) za 2009

Nivo vlade	Total trošak u KM	Procjena broja stanovnika	Total trošak po glavi stanovnika	Trošak na kulturu (u KM)	Procentna stopa troška na kulturu	Trošak na kulturu po glavi stanovnika
BiH	952,589,375.00	3,447,156	276.34	7,833,502.00	0.82	2.27
DB	197,419,432.00	67,200	2,937,79	1,829,684.43	0.93	27.23
FBiH	4,495,280,465.00	2,213,783	2,030.59	73,481,490.95	1.63	33.19
RS	2,110,140,182.38	1,166,172	1,809.46	40,339,790.78	1.95	34.59
TOTAL	7,755,429,454.38	3,447,156	2,249.81	123,484,468.16	1.59	35.82

Source: UNESCO Set of Indicators 2011.

Ipak, postoje razlike zavisno od kapaciteta i sredstava svakog kantona, ipak, najviše podrške pada na nivo općine (vidi sliku 1). U isto vrijeme nisu sve općine jednako razvijene i zahtijevaju finansiranje od viših nivoa, grad Sarajevo sa svoje 4 općine iznosi četvrtinu svih doprinosa na lokalnom nivou u Federaciji. Ni Republika Srpska nije mnogo drugačija, grad Banja Luka dobija 20% ukupnog iznosa koji se dodjeljuje preko općinskih nivoa u ovom entitetu.

Slika 1.

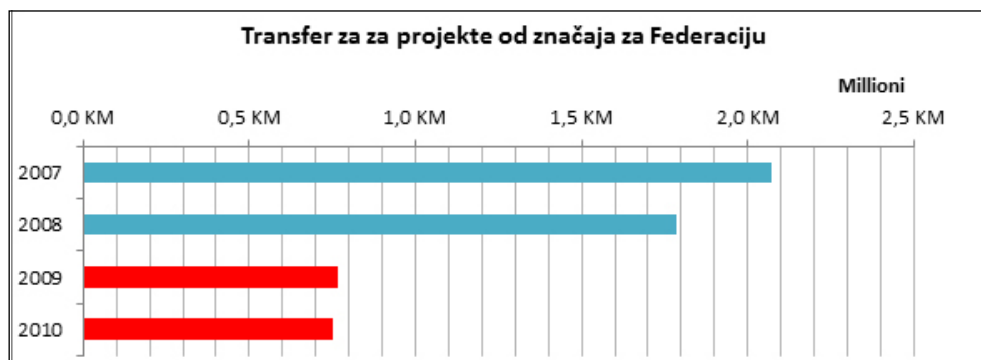
Source: MDGF Nacrt Gap analiza administrativnih izvora podataka iz oblasti kulturne politike u Bosni i Hercegovini.

Osim toga, izgleda da postoji tendencija da se većina sredstava iz institucija na nivou entiteta upumpava u ove kulturne centre. Pregledom korisnika dodijeljenih sredstava kroz federalno Ministarstvo kulture i sporta, *Transferi za projekte od značaja za Federaciju*, regionalna raspodjela sredstava nije jednaka, koncentrirana je na gradske centre, gdje 68% odlazi na programe i projekte (uglavnom manifestacije i festivale) u Sarajevu.²³ Čak i nakon odbijanja doprinosa za Sarajevski filmski festival i Mess festival, pola od ostalog finansiranja se i dalje dodjeljuje Saraje-

²³ Procjena zasnovana na podacima iz Ministarstva za kulturu i sport FBiH. Rezultati iz javnosti pozivaju na upotrebu na polju kulture i od značaja su za Federaciju Bosne i Hercegovine 2010.

vu, dok se razlika distribuira na ostatak FBiH. U isto vrijeme Sarajevo je najveći kulturni centar i ima najviše sredstava (vidi Annex 1 za dodjeljivanje finansiranja iz ovog *Transfera za projekte od značaja za Federaciju BiH*) Transfer za programe i projekte od značaja za FBiH je počeo 2007. i budžet je prepolovljen u 2009. i 2010. u poređenju sa prethodnim periodom (vidi sliku 2).

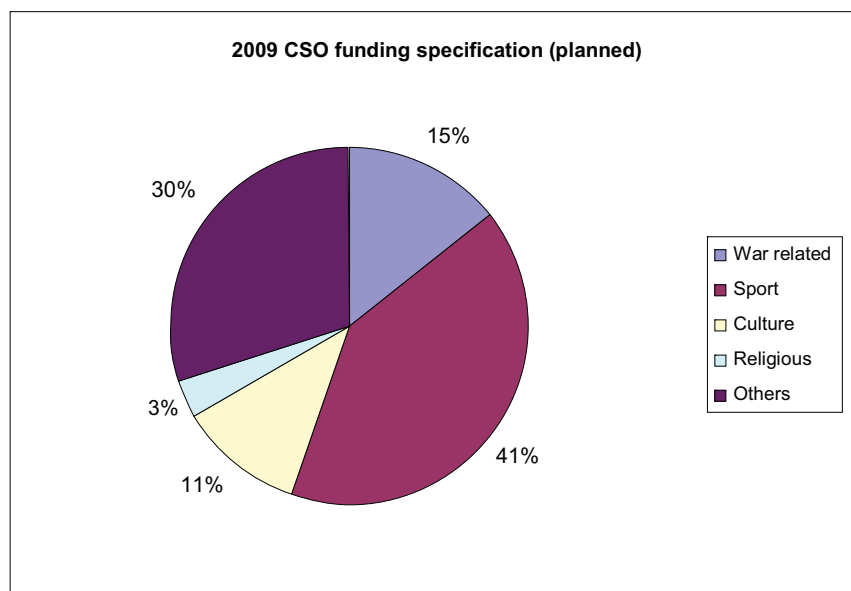

Slika 2

Source: Federalno ministarstvo kulture i sporta - Traseri za projekte od značaja za Federaciju

Kad je u pitanju transparentnost u dodjeljivanju finansiranja, određene procedure za finansiranje od strane vlade su usvojene, ipak ne sprovode se u praksi. Brojni izještaji se obraćaju pitanju nedostatka transparentnosti u dodjeljivanju finansiranja.

Slika postaje čaki i mutnija kada pogledamo kako se određuje finansiranje za neprofitne organizacije. Istraživanje pokazuje da skoro 41% finansiranja za CSO je rezervirano za organizacije koje se odnose na sport. Izuzetno velika količina novca - 15% ide na boračke organizacije i asocijacije, dok **11% se predviđa za kulturne organizacije** i događaje. Religijske zajednice i asocijacije dobijaju oko 3% od planiranog budžeta (vidi sliku 3). Ovo pokazuje da NVO sektor još nije priznat kao potencijalni partner za razvoj kulturnih aktivnosti, što protivrivi situaciji u EU. Iskustvo u EU pokazuje da ne profitni sektor operira ogromnu većinu podjele i razmjene informacija od čega 68% se provodi od strane ne-profitnog sektora, a 15% vode javne vlasti. „Ovi rezultati jasno potvrđuju pretpostavku da kulturni sektor u Evropi pretežno odlikuju igrači i akteri iz ne profitnih institucija također kad je u pitanju rukovanje kulturnim web stranicama.²⁴

Slika 3

²⁴ Culturemap. *Mapiranje i procjena postojećih platformi (web stranica) unutar kulturnog sektora usmjerno na stimuliranje debate i preko-granične razmjene pitanja koja se tiču evropske kulture*, 2010. Dostupno na: >><http://www.culturemap.net/index.php?page=downloads><<24

3. Mobilnost i saradnja u kulturnoj djelatnosti u BiH

Uzimajući u obzir namjeru BiH da postane članica EU, principi i vrijednosti o demokratiji, mobilnosti, slobodnom tržištu, interkulturalizmu etc., su našli svoj put u vokabular strateških dokumenata Bosne i Hercegovine. Pored ostalih okvira koji spominju saradnju u sektoru kulture, nalazi se i Razvojna strategija Bosne i Hercegovine koja nikada nije usvojena. Razvojna strategija naglašava potrebu za razmjenom i mobilnosti u svim sektorima, a posebno u obrazovanju. Strategija kulturne politike na državnom nivou također spominje potrebu za mobilnošću u kulturnoj djelatnosti, a dodatno tome upozorava i na nisku razmjenu i mobilnost unutar BiH.²⁵

²⁵ Direkcija za ekonomsko planiranje Bosne i Hercegovine. Razvojna Strategija Bosne i Hercegovine, 2009, dostupna na: >> http://www.dep.gov.ba/razvojni_dokumenti/razvojna_strategija/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=140&pageIndex=1 <<

Istovremeno, za ovu strategiju ne postoji akcioni plan implementacije, a sada već možemo konstatovati i da je zastarjela ako uzmemo u obzir određene promjene kao što je učešće BiH u programima zajednice EU (Kultura, Media i FP7)²⁶. Usvojena je Strategija za razvoj kulture u RS-u koja sadrži određene smjernice važne za ovaj entitet koje se trebaju pažljivo uzeti u obzir i na državnom nivou, posebno kada je riječ o mobilnosti u državi. BiH mora u narednom periodu uložiti posebne napore da uspostavi novu strategiju za kulturu koja će uzeti u obzir nove okolnosti.

²⁶ Pored programa Kultura 2007, drugi programi Zajednice također omogućavaju da se povuku sredstva za razvoj kulture, to uključuje i FP7 za istraživanje i Media. Nadalje program Media će u narednom budžetskom ciklusu Evropske unije (2014-2020) biti zastavljen sa programom Kultura u novi instrument Creative Culture.

3.1. Mobilnost i kulturna saradnja OCD-a

Za potrebe ovog istraživanja poslan je upitnik na adrese trideset organizacija koje su dobile sredstva od entitetskih ministarstava za kulturu za realizaciju prijavljenih projekata. Ukupno trinaest organizacija je odgovorilo na upitnik. Ono što se moglo uočiti u njihovim odgovorima je da većina organizacija ima uspostavljenu saradnju sa organizacijama u drugom entitetu, kao i da promovišu mobilnost kroz svoje aktivnosti, te da su i sami mobilni. Ipak, većina ih je **navela da se njihove aktivnosti i mobilnost uglavnom odvijaju u okviru jednog entiteta, sa željom da se to promijeni**. Također navode da je **izglednije da će se mobilnost desiti prema susjednim državama nego prema drugom entitetu BiH**. Ista situacija se preslikava i na međukantonalnu sradnju u FBiH. Jedna sarajevska organizacija opisuje kako je podrška javnih institucija minimalna kada je u pitanju mobilnost, te da im je bilo mnogo teže izvesti aktivnosti u susjednom Stolcu nego u Evropskoj uniji.

Svi informanti tvrde da im je neophodna veća podrška kako bi mogli provoditi aktivnosti u okviru svojih organizacija i preko entitetskih granica, međutim rijetko takvu vrstu podrške traže kod lokalnih ili entitetske vlasti smatrajući da je tamo ne mogu ni dobiti. Za ove svrhe radije se obraćaju za pomoć međunarodnim i transnacionalnim organizacijama.

Ovome u prilog govore i aktivnosti međunarodnih organizacija u BiH. U naporima da se smanji jaz u mobilnosti, Međunarodna organizacija za migracije će u narednim godinama sprovesti projekt pomirenja mladih ljudi. Projekat će unaprijediti proces pomirenja i prevenciju konflikta i nestabilnosti među mladim ljudima različitog etničkog porijekla koji su posljedica ograničenog pristupa obrazovanju, zaposlenju kao i slaboj socijalnoj uključenosti. Ovo se želi postići putem preko-entitetske saradnje sa grupama mladih ljudi različite etničke pripadnosti koji će učestvovati u treninzima za stručno usavršavanje, inicijative zapošljavanja, te putem promocije jačanja kapaciteta organizacija civilnog društva koje rade na polju društvene kohezije i dijaloga.²⁷

²⁷ International Organization for Migration. *Migration Initiatives 2012*, available at >> http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/published_docs/books/Migration-Initiatives-Appeal.pdf#bosniaandherzegovina <<

Međuentitetska mobilnost je još uvijek niska. Potrebna je međusektorska saradnja institucija BiH kao bi se uspostavila pravna regulativa koja bi omogućila neometanu mobilnost ljudi unutar

BiH. Trenutni trend mobilnosti prema inostranstvu je mnogo veći kada je u pitanju studentska mobilnost.²⁸ Samo 12% mladih ljudi iz FBiH posjećuje RS.²⁹ Ovo se u najvećoj mjeri vidi u obrazovanju, gdje da se planovi i programi jednog univerziteta ne priznaju na drugom, te socijalnoj zaštiti gdje korisnici ne mogu ostvariti ista prava u drugom entitetu/kantonu radi birokratskog haosa koji se u takvim situacijama pojavljuje. Fragmentirana institucionalna struktura u svim sektorima utiče na slobodu kretanja građana na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.

Nadalje, kada je u pitanju međunarodna mobilnost, ni tu situacija nije najbolja. Nivo studentske mobilnosti iz BiH je još uvijek na nizak, obrazovanje ne uspijeva da zauzme ulogu promotora inter-kulturalnog dijaloga. To se može vidjeti kroz slabo učešće BiH studenata u Evropskim *shemama* za mobilnost, poput Erasmus Mundus, gdje zemlje iz okruženja prednjače.³⁰ S druge strane imamo negativne konotacije vezane za mobilnost, a koje se odnose na dugoročnu mobilnost i rastući *brain drain* naročito mladih stručnjaka iz BiH.³¹

Etnocentralizacija kulturne politike je također evidentna kada pokušavamo sagledati na koji način je ista konceptualizirana i preslikana u strateškim dokumentima, a kasnije i primjenjena. Mobilnost, u entitetskim strateškim okvirima, se čini limitiranom u smislu poželjnog pravca mobilnosti. Obije strategije, Razvojna strategija FBiH i Strategija razvoja kulture RS, primarno govore o internacionalnoj i regionalnoj³² saradnji/mobilnosti. Što znači da im je primarni fokus kooperacije prema inozemstvu. Međuentitetska mobilnost se uopće ne spominje. Ovo ukazuje na činjenicu da međuentitetska saradnja ne zavrjeđuje dovoljnu pažnju ili da se namjerno zaobilazi.

Iako strateški okviri u oba entiteta spominju mobilnost kao neophodnu za razmjenu iskustva, znanja, doprinosa poštovanju i uvažavanju različitosti, u najvećoj mjeri se to odnosi na obrazovanje. U strategijama koje se odnose na kulturu se također nalaze različiti pristupi. Kada je riječ o mobilnosti u Akcionom planu za Strategiju razvoja FBiH, tu se nalaze mjere koje preporučuju *učešće u shemama mobilnosti i saradnji sa domaćim i međunarodnim kulturnim institucijama*, a posebno se aludira na potrebu da se poveže sa BiH dijasporom koja može doprinijeti BiH svojim ljudskim i socijalnim kapitalom i razmjenom u kulturi.

S druge strane, Strategija za razvoj kulture u RS, malo specifičnije navodi okvire mobilnosti, te primarni motiv ove strategije je međunarodna razmjena, odnosno prekogranična saradnja. Nadalje, navodi da se državni nivo treba angažovati kroz diplomatsko-konzularna predstavništva za promociju RS kulture van BiH. Ciljevi ovih strategija zasigurno mogu doprinijeti promociji kulture iz BiH vani, ali trenutno ne predviđaju konkretne mjere za poboljšanje razmjene, mobilnosti i saradnje unutar države.

Kada je riječ o općinskom nivou, mobilnost za potrebe poboljšanja kulturnog stanja nije jasna: lokalne zajednice imaju ista prava i odgovornost. Generalno nadležnosti na lokalnom nivou dozvoljavaju svakoj općini da definiše i predloži svoje mjere u oblasti kulture. Ove kompetencije su utemeljene na kroz zakonodavstvo lokalne samouprave, Zakon o lokalnoj samoupravi Republike Srpske i Zakonom o principima lokalne samouprave u FBiH, koje osiguravaju lokalnom nivou vlasti mogućnost da samostalno učestvuju i definišu svoje aktivnosti mobilnosti.³³ Lokalne zajednice već izdvajaju sredstva iz svojih budžeta za inicijative i aktivnosti u oblasti kulture. Procjena je da 4% općinskog novca ide organizacijama civilnog društva(OCD).³⁴ To ukupno čini otprilike 60 miliona KM koje se dodjeljuju organizacijama na lokalnom nivou. Četiri kategorije OCD-a su idetifikovane kao glavni korisnici: boračke, sportske, kulturne i religijske organizacije i grupe.

²⁸ Kelo, Maria. Ulrich Teichler, Bernd Waehler, *Eurodata - Student mobility in European Higher Education*, Area Bonn: Lemmens Verlags- & Mediengesellschaft, 2006

²⁹ Komisija za koordinaciju pitanja mladih u BiH – *Analiza položaja mladih i omladinskog sektora u BiH*, Sarajevo, 2008

³⁰ Cosic, Emina. Learning by Doing - Review of BiH Accession to Community Programmes: Lifelong Learning and Youth in Action, ACIPS 2010. available at: >> http://www.acips.ba/eng/index.php?option=com_content&view=article&id=146:learning-by-doing&catid=14:research&Itemid=11 <<

³¹ Sarajevska organizacija OIA procjenjuje da je oko 100,000 mladih ljudi napustilo BiH između 2006. i 2010. godine. SEETimes. *Youth find no prospects in BiH*, 2010, available at: >> http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2010/09/02/feature-02 <<

³² Kada je riječ o regionalnoj saradnji, u Bosni i Hercegovini se ovaj termin najčešće koristi u smislu regije Jugoistočne Evrope.

³³ Službeni Glasnik RS Br. 101/04, objavljen in 2005. Službeni Glasnici 42/2005, 118/05. FBiH Službeni Glasnik Br. 49/06.

³⁴ CPCD, 'Halfway There: Government Allocations for Non-governmental Sector in Bosnia and Herzegovina in 2010', (Februar, 2011).; i OSCE BiH, 'Municipal funding to the civil society sector in Bosnia and Herzegovina 2009-2010', (intervju).

Sudeći prema kriterijama za alokaciju sredstva na ovom nivou (sa izuzetkom većih gradskih centara i velikih manifestacija), ni ovdje ne postoje mjere koje bi podsticale mobilnost prema drugim općinama ili prema sopstvenoj općini.

Nada leži u NVO sektoru, naročito u onim organizacijama koje su aktivne na polju kulture. Kao i u slučaju Evropske unije, uvođenje NVO u formulisanje politika može daleko doprinijeti procesu razvoja politika u BiH. NVO sektor u BiH također može biti značajan partner u formuliranju efektivnih kulturnih politika na svim nivoima vlasti, posebno kada se uzme u obzir njihova dosadašnja saradnja i iskustva stečena kroz umrežavanje sa drugim organizacijama.

3.2. Saradnja

Nizak stepen saradnje se može primijetiti kroz slabu prisutnost zajedničkih projekta u kulturi. Ova saradnja i kada postoji najčešće se manifestuje kroz strane programe i pomoć. Projekat koji se realizira na području cijele BiH od 2008. godine iniciran od UN razvojnih agencija³⁵, i fokusira se na razvojnu moć sektora kulture. Činjenica da su međunarodna tijela nosilac i inicijator ovog projekta, te da je projektom ostvarena međuentitetska saradnja, zasigurno govori o slabim domaćim inicijativama za provedbu razvojnih projekta velikih razmjera na području cijele BiH. S druge strane učešće izvršnih vlasti u provođenju ovih projekta pokazuje i određen stepen spremnosti za saradnju jednom kada je okvir kreiran. Pored napora da se ovim projektom uspostavi saradnja između institucija nadležnih za kulturnu politiku, ova zajednička inicijativa također pokušava uspostaviti saradnju između svih drugih sektora kako bi se uključili u razvoj kulture. U prilog razvoju kooperacije između institucija odgovornih za kulturne politike, ova udružena inicijativa također ima za cilj da uspostavi ovakvu saradnju u među drugim sektorima.

³⁵ MDG- Achievement Fund, UNDP, UNESCO, UNICEF. "Improving Cultural Understanding in Bosnia and Herzegovina Project - MDGF", Sarajevo 2008. available at: >> <http://www.mdgfund.org/sites/default/files/Bosnia%20-%20Culture%20-%202010%201st%20Semester%20-%20JP%20Fact%20sheet.pdf> <<

³⁶ Mikic, Haris. *Kreativne industrije u Bosni i Hercegovini: mogućnosti i perspektive razvoja*, Centar za istraživanje kreativne ekonomije, Beograd, August 2012.

³⁷ Antolović, Jadran. *Gap analiza zakonodavstva Bosne i Hercegovine u području kulture – Izvještaj sa preporukama*, February, 2012. Prepared within the UNESCO Joint Project: CFS 11-14 Contract No. 4500150327 Joint Project 225 BiH 4000 „Improving cultural understanding in Bosnia and Herzegovina“ Component No 1 of the Joint Programme „Developed and implemented cultural policies and legal framework“

Nedostatak vertikalne i horizontalne saradnje je evidentan i u načinu na koji je legislativa u oblasti kulture uspostavljena i definisana. Ne postoje jasni dvopartitni ili tropartitni ugovori koji bi horizontalno ili vertikalno zajedno podržali kulturne djelatnosti.³⁶ Nedavno sprovedena analiza zakonodavstva koja se odnosi na kulturnu, ukazuje da je praksa iz Srbije u velikoj mjeri utjecala na definisanje pravnog okvira u RS, dok je pravni okvir u FBiH najvećim dijelom preuzet iz bivše Republike BiH i nadograđen. Uzimajući u obzir dalju decentralizaciju na kantone i Distrikt Brčko, neki administrativni nivoi ostaju bez usvojenih zakona ili akata koji bi trebali direktno primjenjivati propise sa viših nivoa vlasti.³⁷

Kao što je već spomenuto u poglavlju o Evropskom kulturnom okviru i akcijama, primarni fokus za kreiranje produktivnog okvira za saradnju između raznih kulturnih aktera se nalazi u kulturnoj razmjeni. Da bi se kulturna razmjena poboljšala u BiH, fokus se mora staviti na eliminisanje opstrukcija mobilnosti zajedničkim inicijativama kulturnih djelatnika.

4. Mobilnost OCD kao finansijski izazov

Sve organizacije koje su učestvovalе u anketiranju su potvrdile da su uspostavile saradnju širom BiH, uključujući saradnju sa organizacijama izvan entiteta u kojem djeluju.

Većina ih ovu saradnju opisuje na volonterskoj bazi, što znači da koriste svoje oskudne resurse kako bi održali saradnju, bilo da je to kroz stručne mreže koje se održavaju elektronskom komunikacijom, ili kroz razmjenu informacija, koja se odvija prije posredstvom tehnoloških komunika-

cijskih kanala nego lično, kako bi se izbjegli troškovi putovanja. Mobilnost je osigurana ili za njih same ili njihove korisnike, uglavnom za vrijeme trajanja zajedničkih projekata i aktivnosti koje se pokrivaju budžetom njihove ili partnerske organizacije/institucije.

Na pitanje koji je tip mobilnosti najviše zastupljen u okviru njihovog djelokruga: međuentitetski, regionalni (prema susjednim državama) ili međunarodni (EU i šire), većina organizacija je odgovorila da je to najčešće u entitetskim granicama i prema susjednim državama.

Kada smo obratili pažnju na slučajeve međuentitetske mobilnosti i u kojim okolnostima se manifestovala, predstavnici organizacija su pojasnili da se realizavala primarno zahvaljujući programskim aktivnostima koje su podržavali međunarodni donatori kroz odobreni projekat.

Također, projekti koji su finansijski podržani od strane entitetskih ministarstava za kulturu su obično dodjeljivani jednom podnosiocu aplikacije, te je iz upitnika vidljivo da je organizacija jedini primalac sredstava bez oficijelnih partnera na tom projektu. Iako se javnosti dobro-poznati projekti kao što je Sarajevo Film Festival oslanjaju na saradnju privatnih i javnih organizacija i institucija, u većini drugih slučajeva ne možemo govoriti na osnovu uzorka koji je zastupljen u ovom istraživanju.

Nekoliko organizacija je ukazalo na nemogućnost da predvide kada će institucije na bilo kojem nivou vlasti objaviti javni poziv za prijavu projektnih prijedloga u oblasti kulture. U prilog ovome govori činjenica da su mnogi za objavljene konkursa saznali zahvaljujući pukoj slučajnosti. Ne postoji ciklus objave, a vidljivost informacija o dostupnim sredstvima je čestog slaba, te zahtjeva značajan trud da bi se došlo do informacije. S ciljem da se analiziraju informacije o konkursima za projektne prijedloge objavljene u štampanim medijima, koji su još uvijek prevladavajuće sredstvo dijeljenja informacija, retroaktivno su analizirana izdanja iz 2012. godine za tri značajna dnevna glasila (Dnevni List, Glas Srpske, Dnevni Avaz). Pod pretpostavkom da će konkurs biti oglašen u nekoliko sedmičnih izdanja, svaki četvrtak je uzet kao referenca. U 156 izdanja, jedini konkursi za projekte u oblasti kulture koji su bili objavljeni su od strane entitetskih ministarstva. Poziv za grantove koje dodjeljuju kantonalni i općinski nivoi nisu objavljeni u dnevnoj štampi, što govori da se ovi nivoi ne koriste dnevnim štampom kao sredstvom informisanja šire javnosti.

Organizacije su također izrazile nezadovoljstvo vremenskim trajanjem projekata za koje je financiranje ograničeno na maksimalno godinu dana od dodjele sredstava. Čak je još problematičniji rok od petnaest dana u okviru kojeg je moguće aplicirati za sredstava. Ovakav vremenski rok onemogućava pregovaranje sa potencijalnim partnerima o zajedničkim aktivnostima, odgovornostima i raspodjeli sredstava u svrhu kreiranja zajedničkog projekta. Izuzetak od ovakve prakse je Ministarstvo za civilne poslova (MCP), koje je u međuvremenu uspostavilo grantove za organizacije koje trebaju podršku pri razvoju velikih projekata koji se financiraju iz fondova Evropske unije, kao što je FP7 program za istraživanja i Kultura 2007-2013. U tu svrhu MCP obezbjeđuje potporu za projekte koji će privući EU fondove, a koji se zasnivaju na saradnji više država. Iako su podnositelji prijava iz BiH za ova sredstva primarno partneri vodećih organizacija u drugim zemljama, bez podrške vlasti u vidu finansijskih, tehničkih, te resursa za umrežavanje, susretali bi se sa mnogo većim izazovima pri učešću u ovakvim projektima i ostvarenju saradnje i mobilnosti u njima.

Korištenje instrumenata EU za međunarodnu mobilnost mora biti dalje razvijen, te bi MCP trebalo osigurati podršku nižih nivoa vlasti i povećati budžet za te svrhe. U svakom slučaju, imajući u vidu da je u fokusu ovih instrumenata međudržavna saradnja, manje su prilike da će se njihovim korištenjem poboljšati mobilnost unutar granica BiH.

4.1. Nedovoljna transparentnost i kriteriji za raspodjelu državnih grantova

Rezultati istraživanja koje je provedeno od strane Balkan Investigative Reporting Network (BIRN) su pokazali da je većina aktera u sektoru kulture izrazito nezadovoljna uslovima u ovom sektoru, te naročito netransparentnošću raspodjele javnih sredstava.³⁸ U skladu s prethodno navedenim stiče se dojam da se sredstva dodjeljuju samo politički podobnim nevladinim organizacijama.

³⁸ Balkan Insight, *Rewarding the Best*, 28. jun, 2011. dostupno na: >>[>>http://www.balkaninsight.com/en/article/rewarding-the-best](http://www.balkaninsight.com/en/article/rewarding-the-best)<<

Evropska komisija je financirala analizu saradnje između NVO i državnog sektora koju je sproveo Kronauer Consulting. Rezultati pokazuju da se javna sredstva dodjeljuju primarno organizacijama koje imaju snažan nacionalni/etnički predznak, gdje se 64% budžeta dodjeljuje ratnim veteranima, sportskim i kulturnim organizacijama, nasuprot 4,78% budžeta potrošeno je na NVO koje promoviraju univerzalne vrijednosti.³⁹

³⁹ Žaravčić, Goran. *Analiza institucionalne suradnje između vladinog i nevladinog sektora u BiH*, Kronauer Consulting, 2008.

Potrebno je napraviti dalju analizu kako bi se ustanovilo da li uopće finansijska sredstva dodijeljena neprofitnim organizacijama podržavaju međuentitetske projekte. Prvi izazov pri prikupljanju ovakvih informacija javlja se prilikom pokušaja kontaktiranja organizacije. Sa izuzetkom organizacija koje su veoma prisutne u javnom prostoru, kao što su East West Sarajevo, CRVENA i Pravo Ljudski, sa ostalim organizacijama nije bilo moguće stupiti u kontakt, te su izostavljene iz uzorka. Od ukupnog broja organizacija koje se nalaze na listi primalaca grantova koje su dodijelili Federalno ministarstvo kulture i sporta i Ministarstvo prosvjete i kulture RS, samo 35% njih ima službenu Internet stranicu, iako je većina njih djeluje u gradskim područjima. Također, samo nekoliko njih ima Facebook profil koji se može identifikovati preko imena i lokacije organizacije.⁴⁰ Ovim se pokreće pitanje transparentnosti rada ovih organizacija, kao i transparentnost njihovog financiranja, jer je nemoguće ustanoviti koji su efekti postignuti sa dodijeljenim sredstvima. Službena lista dodijeljenih grantova sadrži samo naziv organizacije i odobrenog projekta, bez ikakvih dodatnih informacija, a od 2011. godine čak su i ti podaci nepoznati dok se ne obznanu u godišnjem finansijskom izvještaju.

⁴⁰ Navedeno se odnosi organizacije koje su primile sredstva od oba entitetska ministarstva za kulturu.

Shodno navedenom, Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine je oštro kritikovao Federalno ministarstvo kulture i sporta za raspodjelu grantova koja je provedena bez prethodno uspostavljenih kriterija.⁴¹

⁴¹ Ured za reviziju institucija u FBiH, *Revizorski izvještaj Federalnog ministarstva kulture i sporta za 2011. godinu bo 03-17/12*.

Transfer za kulturu od značaja za Federaciju koji predstavlja jedan od najvažnijih resursa za NVO sektor, kao što mu i samo ime govori, ima veoma široko definisane kriterije za apliciranje. Naime, od organizacija se očekuje da dostave: (1) Detaljan opis projekta za koji se traže sredstva, uključujući finansijski plan; (2) Informacije/izvještaj o istom ili sličnom projektu koji je organizacija provela u posljednje 2 godine; (3) Informacije o/dostignućima podnosioca prijave u polju kulture u posljednje 2 godine (kratki opis!) i (4) Strateški plan za naredne 2 godine sa statusom programa za koji se traži finansijska podrška.⁴²

⁴² Federalno ministarstvo kulture i sporta. *Odluka -o usvajanju Programa utroška sredstava sa kriterijima raspodjele sredstava tekućih transfera utvrđenih Budžetom Federacije Bosne i Hercegovineza 2012*. Dostupno na: http://www.fmks.gov.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=320:program-utroka-sredstava-2012&catid=61:programutroskasredstava&Itemid=114

Da bi projekat bio izabran potrebno je da ispuni sljedeće kriterije: kvalitet i afirmacija kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, doprinos općoj kulturi građana, kontinuitet projekta i njegova utemeljenost u tradiciji, reprezentativnost na regionalnom i državnom nivou, te inkluzija mladih. Ovi kriteriji se primjenjuju u oba entiteta na isti način sa manjim terminološkom varijacijama. Ono što potpuno nedostaje je jasno definiranje cilja koji se navedenim želi postići. Tako na primjer, oba poziva trebaju u konačnici polučiti značajne ishode u entitetima, međutim nijedan nije usmjeren prema strateškim ciljevima niti određenim programima koje su entitetske vlade

usvojile. Pored navedenog, organizacije veoma rijetko primaju povratnu informaciju od vlasti o statusu njihove aplikacije.

Općinske vlasti nemaju odredbe niti jasne upute koje se tiču dodjele sredstava za mobilnost OCD u sektoru kulture. Ako takve odredbe i postoje, više se radi o slučajnosti ili su uključene ad hoc. Kad je u pitanju mobilnost, ne postoji strateško planiranje (izuzeci su projekti koje financiraju međunarodni donatori, transnacionalne organizacije/asocijacije ili zajednički projekti sa međunarodnim razvojnim agencijama).

Imajući u vidu navedeno, korisno je napraviti uvid u prakse za raspodjelu sredstava na općinskom nivou za inicijative i projekte u kulturi; preciznije, kriterije, konkurse za projekte i odbore koji vrše selekciju projekata.

Brojne općine u BiH imaju aktivnosti koje su vezane za razvoj kulture. Međutim, samo osam općina (Derventa, Stari Grad Sarajevo, Tomislavgrad, Nevesinje, Novo Sarajevo, Fojnica, Zenica i Pale) ima razvijene specifične kriterije za financiranje organizacija kulture.⁴³ Čak ni u ovim općinama nije moguće specificirati do kojeg stepena se potiče mobilnost ili saradnja između nekoliko organizacija.

Što se tiče javnih konkursa za prijedloge projekata, 58% svih općina oglašava ili opće ili specifične javne pozive. Od ovih, 85% je opće prirode, a 37% specifične. Kad je u pitanju kultura, samo sedam općina objavljuje pozive ovog tipa (Gračanica, Tomislavgrad, Nevesinje, Brčko Distrikt, Novo Sarajevo, Fojnica i Novi Grad Sarajevo).

(Ne)Postojanje kriterija i karakter javnih konkursa za projekte automatski vode do pitanja ko je zadužen za selekciju prijavljenih projekata. Više od polovine općina u BiH, tačnije 58%, ima barem jedno, stalno ili ad hoc formirano tijelo/komisiju, koje/a je odgovorno za odabir projekata. Neke općine imaju više od jedne komisije za odabir: obično jednu za opće konkurse za projekte građana i drugu koja je više specijalizovana, kao na primjer, komisija za mlade ili odbor za sport. U nedostatku tijela za selekciju projekata, diskreciono pravo odluke ima ili načelnik samostalno ili zajedno sa odjelima za opće i društvene poslove/odjele za upravljanje financijama, odnosno zajedno sa općinskim vijećem i predstavnicima političkih stranaka. Takva situacija čini cijeli proces veoma politiziranim, subjektivnim i netransparentnim.

5. Zaključak

Uloga mobilnosti u sektoru kulture je krucijalna za razvoj ovog sektora, koja istovremeno nije utemeljena u lokalnim politikama. Sektor OCD je nedovoljno zastupljen u sadašnjim i budućem razvoju kulturnih aktivnosti. Uvid u načine organizovanja kulture, potom prakse raspodjele finansijskih resursa, kao i informacije koje su pružile nevladine organizacije upućuju na to da trenutna podrška vlasti nije dovoljna da bi se osigurala mobilnost kulturnih djelatnika i umjetničkih proizvoda. U slučajevima kad je mobilnost ostvarena, to je *ad hoc* putem ili posredstvom međunarodnih donatora. Nedostatak transparentnosti raspodjele sredstava kao i nedostatak transparentnosti organizacija kojima je dodijeljena finansijska podrška, otežava procjenu do koje mjere dodijeljena sredstva polučuju rezultate u razvoju kulture u BiH.

⁴³ Izvor informacije je uposlenik Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) BiH.

6. Opcije za donošenje politika

Opcije za donošenje politika	Rezultati
<p>1. Ostanak na statusu quo Sadašnje politike i prakse za razvoj kulture u kontekstu mobilnosti i saradnje u ovom sektoru ostaju nepromijenjene sa rizikom većeg otuđenja u društvu i stagnacije</p>	<p>Kulturne djelatnosti će imati ograničene mogućnosti da ponude kvalitetnije sadržaje društvu. Kulturne aktivnosti uranjaju dublje u administrativna ograničenja, zbog povlačenja stranih donatora koji su do sada podupirali međuentitetske aktivnosti. EU fondovi neće poduprijeti unutrašnju saradnju, tržište i razmjenu mobilnosti osoba i kulturnih proizvoda, koji su neophodan preduvjet za kreiranje kohezivnijeg i tolerantnijeg društva.</p>
<p>2. Integriranje mobilnosti na lokalnim/općinskim nivoima vlasti kako bi se osmislile strategije i finansijska podrška sa jasno utvrđenim mjerilima</p>	<p>Mobilnost i suradnja moraju postati neodvojivi dio kulture. Razmjena i suradnja će omogućiti, a zatim i proširiti prostor za obogaćivanje kulturnih programa na općinskom nivou. Mobilnost postaje osnovna vrijednost na najnižim nivoima vlasti i doprinosi daljoj decentralizaciji upravljanja kulturom, uporedo sa većom odgovornošću.</p>
<p>3. Uspostavljanje fonda za mobilnost na državnom nivou koji bi koordiniralo Ministarstvo civilnih poslova BiH</p>	<p>Osnivanje fonda za mobilnost na državnom nivou bi osiguralo uspostavljanje efikasnog mehanizma za mobilnost i kulturnu saradnju na cijeloj teritoriji BiH, naročito za projekte koji imaju za cilj saradnju i realizaciju aktivnosti na nivou države. Istovremeno, fond bi se mogao inkorporirati sa postojećim resursima predviđenim za podršku projektima koji se podnose za sredstva na nivou EU (Kultura, Media i FP7), te obezbjediti potrebno sufinansiranje unutar zemlje.</p>

Integriranje mobilnosti u lokalne/općinske nivoe vlasti kroz trenutne političke i administrativne strukture je najizvodljivija solucija, primarno zahvaljujući tome što ne uključuje uplitanje sa nadležnostima kantonalnih i entitetskih nivoa vlasti koje su u bliskoj prošlosti bili predmetom političkih razilaženja i opstrukcija.

Čak i da se postigne dogovor o uspostavljanju fonda za mobilnost na državnom nivou, administrativne procedure bi oduzele značajnu količinu vremena, obzirom da bi bilo neophodno učešće svih nižih nivoa vlasti u finansijskom smislu, ali i u procesu donošenja odluka.

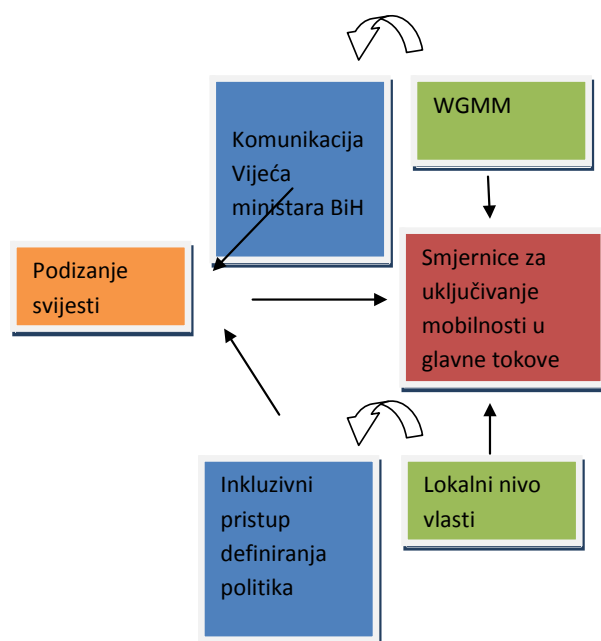
Naprotiv, u slučaju općinskih nivoa vlasti, nisu potrebne izmjene postojećeg zakonodavnog okvira i institucionalne organizacije, nego samo izmjena praksi zastupljenih u raspodjeli sredstava i djelovanje u skladu sa već definiranim ciljevima, omogućavajući ovim nivoima vlasti da doprinesu i unaprijede svoj djelokrug. Kako bi se poboljšala saradnja i nivo kulturne razmjene u BiH, potrebno je integritati mobilnost u strateško planiranje na svim nivoima vlasti, sa posebnim fokusom na lokalne vlasti kao glavne aktere. Utemeljenje za ovakvu praksu leži u činjenici da su državne vlasti zapale u pat poziciju, a vlasti na federalnom nivou imaju ograničene nadležnosti. Promatrano iz ove perspektive, lokalni/općinski nivo vlasti ima najznačajniju ulogu, naročito ako uzmemo u obzir da se najveći doprinos kulturi realizuje na ovom nivou, sa izraženom tendencijom da se upravljanje kulturnim pitanjima u perspektivi dalje decentralizira.

7. Put naprijed

Da bi omogućili uključivanje kulturne mobilnosti na lokalnom nivou u glavne tokove, potrebno je poboljšati cijeli mehanizam za distribuciju sredstava za aktivnosti koje su povezane sa kulturom. Prvi zadatak u angažovanju lokalne vlade bi bio razvoj smjernica za uključivanje mobilnosti na lokalnom nivou u glavne tokove. Da bi mogli započeti sa ovim potrebno je da se osnuje radna grupa za uključivanje mobilnosti u glavne tokove (WGMM) koja će napraviti *smjernice*. Članovi WGMM bi došli iz ministarstava i institucija odgovornih za kulturu, rad, obrazovanje, medije, vanjske poslove, sa svih nivoa vlade uključujući predstavnike građanskog društva i akademije. Aktivnost utvrđivanja WGMM i izrada *smjernica* neće zahtijevati bilo kakve promjene u zakonu na bilo kom nivou vlade u BiH; Kao takva će zahtijevati minimalno političko trenje i ometanje. Dalje, nacrt *Akcijskog plana za implementiranje Strategije kulturne politike BiH* postavlja pod prioritet 1.1. *neophodnost unapređivanja koordinacije u vezi sa aktivnostima povezanim sa kulturom*.⁴⁴ Početak radne grupe bi bio u skladu sa već preporučenim mjerama na državnom nivou.

⁴⁴ Ministarstvo civilnih poslova BiH, Akcioni plan Strategije kulturne politike BiH, 2011. Dostupno na: https://www.google.com/url?sa=t&rcct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CDAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mcp.gov.ba%2Forg_jedinice%2Fsektor_nauka_kultura%2Fpravni_okvir%2Fstrategije%2F%3Fid%3D2610&ei=WxqVUfvCGYGm4AST44GABw&usq=AFQjCNHgyway0fJ4rbEds7i5r2sxd6detA&sig2=I79cLpGL1-EjpEs9wluVWg&bvmm=bv.46471029,d.bGE

Slika 4: Strategija intervencije za uključivanje mobilnosti u glavne tokove

Intervencija na politici predviđa dvije glavne blisko povezane ose djelovanja: vertikalnu i horizontalnu (vidi sliku 4 za grafičku ilustraciju). Vezano za vertikalnu komponentu, dvosmjerna politika i proces planiranja komuniciranja mora postojati da bi se mobilnost uključila u glavne tokove lokalne razvojne strategije. Također, lokalno strateško planiranje će biti dio okvira višeg nivoa vlasti. Glavni zadatak za ostvarivanje ovog će biti na teretu WGMM i njegovim članovima. WGMM će formulirati viziju i strateške ciljeve za uključivanje mobilnosti u glavne tokove, kao i elaborirati glavne principe za uključivanje takvih karakteristika, njegove strukture, alata i prakse u glavne tokove. Dalje, WGMM bi mogao izraditi smjernice uključivanja mobilnosti u glavne tokove lokalnog razvojnog planiranja i obratiti se Vijeću ministara BiH da usvoje komunikaciju o uključivanju mobilnosti u glavne tokove koje će koristiti kulturnim pitanjima. Usvajanje ove komunikacije ne bi bila izmjena zakona nego bi više išla uz preporuke za lokalne zajednice.

Intervencija na politici ima i vertikalne i horizontalne komponente koje su međusobno zavisne i koje međusobno ojačavaju jedna drugu; procesi, aktivnosti i rezultati hrane jedni druge preko vertikalnih i horizontalnih veza u kružnoj dinamici. Intervencija na politici osigurava da se politika s vrha filtrira do lokalnog nivoa, dok se potrebe lokalnog nivoa od dna do vrha zadovoljavaju procesima izrade politike (vidi sliku 5).

slika 5: dinamika uključivanja u glavne tokove

U vezi sa smjernicama koje treba osmisлити WGMM, on će se osloniti na konsultativne procese širom BiH uzimajući u obzir lokalne potrebe. WGMM će obezbijediti da je transparentnost i odgovornost u pogledu trošenja na kulturu osigurana. U ovom pogledu trenutne prakse moraju biti revidirane da bi se riješile slabosti na polju ciljeva za finansiranje distribucije, kriterija za izbor, komiteta za izbor, kao i faza nadgledanja i procjenjivanja.

Proces utvrđivanja Radne grupe za uključivanje mobilnosti u glavne tokove na nivou općine, od strane Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine, bi trebao početi odmah.

Dalji koraci koje treba preduzeti odmah na nivoima vlasti

Entitetska ministarstva za kulturu: Federalno Ministarstvo za kulturu i sportove i Ministarstvo za obrazovanje i kulturu Republike Srpske trebaju osigurati analizu kulturne razmjene i mobilnosti unutar njihovog entiteta i identifikovati rješenja za uklanjanje prepreka za mobilnost. Ovaj zadatak bi omogućio bolje definiranje potreba oba entiteta i ohrabrio sudjelovanje i pripremanje smjernica za kulturnu mobilnost.

Entitetska i kantonalna ministarstva za kulturu: kreiraju višegodišnje finansijske programe za kulturu. Trenutna finansijska podrška je za maksimalno jednu godinu. Dodatno, javni poziv za prijavu mora obezbijediti dovoljan (to jest, više od trentuno petnaest dana) vremenski okvir za pripremanje prijedloga projekta. Okvir za višegodišnje planiranje će omogućiti bolje korištenje finansiranja kao i bolji kvalitet projekata.

Svi nivoi koji distribuiraju sredstva za kulturne aktivnosti trebaju utvrditi cikluse za distribuiranje sredstava, naročito u vezi sa transferima za organizacije civilnog društva. Utvrđivanje ciklusa za pozive za prijave će omogućiti bolje planiranje za podnosiocne molbe..

Uvesti i promovirati zajedničke projektne inicijative između različitih administrativnih nivoa, horizontalno i vertikalno. Saradnja nekoliko općina ili različitih nivoa administracije u zajedničkom pozivu na prijave će sigurno doprinijeti i mobilnosti i kulturnoj razmjeni, ali također omogućiti grupisanje sredstava zbog jačeg efekta. Osim toga, svi nivoi bi trebali uvesti zajedničke projekte o saradnji kao kriterije za finansijsku pomoć. Ovo je naročito bitno na državnim i entitetskim nivoima i oni bi obezbijedili poticaje za organizacije i njihove korisnike da se strukturalno angažuju u razmjeni, saradnji i mobilnosti.

Implementirati kriterije za transparentnost u distribuciji sredstava i izboru projekata, uključujući kriterije utvrđene preko sporazuma o saradnji sa CSO sektorom. U tom cilju, objave javnih poziva za prijave trebaju se reklamirati, koristeći široko prihvaćene medije za informiranje kao što su: web stranice, socijalne medije, dnevne novine i vijesti, web portale.

Slijedeći koraci koji se moraju odmah poduzeti na svim nivoima vlasti

Entitetska ministarstva za kulturu: Federalno ministarstvo kulture i sporta i Ministarstvo prosvjete i kulture RS, trebaju osigurati analizu kulturne razmjene i mobilnosti u entitetima sa ciljem da se identifikuju rješenja kako bi se otklonile prepreke za mobilnost. Ovaj zadatak bi omogućio adekvatno definisanje potreba u oba entiteta, te bi se direktno prenio u proces i pripremu smjernica za poticanje kulturne mobilnosti.

Entitetska i kantonalna ministarstva kulture: trebaju kreirati višegodišnje finansijske planove za kulturu. Finansijska podrška institucijama, organizacijama i djelatnicima je ograničena na jednu godinu. Pored toga, javni konkursi za dodjelu sredstava trebaju povećati vremenski okvir za pripremu projekata (koji je trenutno uglavnom ograničen na petnaest dana). Višegodišnje finansijsko planiranje bi omogućilo bolje korištenje javnih resursa kao i kvalitetnije projekte.

Svi nivoi vlasti koji vrše alokaciju sredstava za kulturne djelatnosti trebaju uspostaviti i uskladiti finansijske cikluse za distribuciju sredstava, osobito kada su u pitanju grantovi za kulturne organizacije. Uspostavljanje ciklusa objavljivanja javnih konkursa za prijavu projekata omogućava organizacijama prostor za planiranje i pripremu projekta.

Pokrenuti i promovirati zajedničke projekte i inicijative između različitih nivoa vlasti, horizontalno i vertikalno. Saradnja nekoliko općina ili različitih nivoa vlasti u vidu udruženog poziva za aplikacije će zasigurno doprinijeti i boljoj mobilnosti i kulturnoj razmjeni, ali će omogućiti i grupisanje sredstava u cilju postizanja većeg utjecaja u društvu.

Nadalje, svi nivoi vlasti trebaju uvesti saradnju i zajedničke projekte kao jedan od kriterija za dobivanje finansijske podrške. Ovo je naročito važno za državni i entitetski nivo, kako bi se dao podsticaj organizacijama i njihovim korisnicima da se strukturalno uključe u razmjenu, saradnju i mobilnost.

Ostvariti u praksi kriterij transparentnosti raspodjele sredstava, kao i proces selekcije projekata, uključujući i kriterije definisane Sporazumom o saradnji OCD sektora. Kako bi se navedeno sprovelo u praksi, objave javnih konkursa za prijavu projektnih prijedloga se moraju bolje oglašavati, putem unekoliko vrsta sredstava javnog informisanja koji su u širokoj upotrebi: internet stranice, društveni mediji, dnevne novine i internet portali koji objavljuju dnevne vijesti.

Bibliografija

- Antolović, Jadran. *Gap analiza zakonodavstva Bosne i Hercegovine u području kulture – Izvještaj sa preporukama*, Febuary, 2012. Prepared within the UNESCO Joint Project: CFS 11-14 Contract No. 4500150327 Joint Project 225 BiH 4000 „Improving cultural understanding in Bosnia and Herzegovina“Component No 1 of the Joint Programme „Developed and implemented cultural policies and legal framework“
- Balkan Insight, *Rewarding the Best*, 28. jun, 2011. dostupno na: >> <http://www.balkaninsight.com/en/article/rewarding-the-best><<
- Barnett, Clive. *Culture, Policy, and Susidiarity in the European Union: From symbolic identity to the governmentalisation of culture*. Political Geography, 20(4). Pp. 405-426. 2001,
- Compendium. *Cultural Policies and Trends in Europe, Statistics*, dostupno na: >> <http://www.culturalpolicies.net/web/statistics-funding.php?aid=117&cid=80&lid=en><< zadnji put pristupljeno 15.02.2013.
- Cosic, Emina. Learning by Doing - Review of BiH Accession to Community Programmes: Lifelong Learning and Youth in Action, ACIPS 2010. available at: >> http://www.acips.ba/eng/index.php?option=com_content&view=article&id=146:learning-by-doing&catid=14:research&Itemid=11<<
- CPCD, 'Halfway There: Government Allocations for Non-governmental Sector in Bosnia and Herzegovina in 2010', (Februar, 2011).;
- Culturemap. *Mapiranje i procjena postojećih platformi (web stranica) unutar kulturnog sektora usmjerno na stimuliranje debate i preko-granične razmjene pitanja koja se tiču evropske kulture*, 2010. Dostupno na: >><http://www.culturemap.net/index.php#page=downloads><<
- Direkcija za ekonomsko planiranje Bosne i Hercegovine. Razvojna Strategija Bosne i Hercegovine, 2009, dostupna na: >>http://www.dep.gov.ba/razvojni_dokumenti/razvojna_strategija/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=140&pageIndex=1<<
- Dragojević, Sanjin. *Kulturna decentralizacija u kontekstu Jugoistočne Evrope*, Kultura br. 130: 51-59, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2011. Dostupno na: >> <http://scindeks.ceon.rs/article.aspx?artid=0023-51641130051D&redirect=ft><<
- European Commission. *Creative Europe - A new framework programme for the cultural and creative sectors (2014-2020)*, COM(2011) 786/2.
- European Institute for Comparative Cultural Research gGmbH *Mobility matters /Programmes and Schemes to Support the Mobility of Artists and Cultural Professionals in Europe*. 2008; available at: >>http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc/ericarts/executive_summary_en.pdf. 3<<
- Federacija Bosne i Hercegovine, Službeni Glasnik Br. 49/06.
- Federalno ministarstvo kulture i sporta. *Odluka -o usvajanju Programa utroška sredstava sa kriterijima raspodjelesredstava tekućih transfera utvrđenih Budžetom Federacije Bosne i Hercegovineza 2012*. Dostupno na: http://www.frnks.gov.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=320:program-utroka-sredstava-2012&catid=61:programutroska-sredstava&Itemid=114
- Gavric, Sasa. "Kulturna politika Bosne i Hercegovine:između nestajanja državnih institucija kulture i Evropske prijestolnice kulture?", Sarajevo, Heinrich Boell, 2012. Dostupno na >> http://www.ba.boell.org/downloads/Kulturna_politika_Bosne_i_Hercegovine_FINAL.pdf<<
- International Organization for Migration. *Migration Initiatives 2012*, available at >> http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/published_docs/books/Migration-Initiatives-Appeal.pdf#bosniaandherzegovina<<

- Kelo, Maria. Ulrich Teichler, Bernd Waehter, *Erodata - Student mobility in European Higher Education*, Area Bonn: Lemmens Verlags- & Mediengesellschaft, 2006
- Komisija za koordinaciju pitanja mladih u BiH – *Analiza položaja mladih i omladinskog sektora u BiH*, Sarajevo, 2008
- Komunikacija Evropske komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona. *Promoviranje kulturnih i kreativnih sektora za rast i poslove u EU*. COM(2012)537. Brisel 2012.
- Kreativna Evropa- http://ec.europa.eu/culture/news/creative-europe_en.htm
- Landry, Charles. *Cultural Policy in Bosnia Herzegovina: Experts Report - Togetherness in difference: Culture at the crossroads in Bosnia Herzegovina*, MOSAIC project; Steering Committee for Culture CDCULT(2002)17B, September 2002.
- MDGF- Achievement Fund, UNDP, UNESCO, UNICEF. *“Improving Cultural Understanding in Bosnia and Herzegovina Project - MDGF”*, Sarajevo 2008. available at: <http://www.mdgfund.org/sites/default/files/Bosnia%20-%20Culture%20-%202010%201st%20Semester%20-%20JP%20Fact%20sheet.pdf> <<
- MDGF, *Nacrt Gap analiza administrativnih izvora podataka iz oblasti kulturne politike u Bosni i Hercegovini*. Neobjavljen.
- Mikic, Haris. *Kreativne industrije u Bosni i Hercegovini: mogućnosti i perspektive razvoja*, Centar za istraživanje kreativne ekonomije, Beograd, August 2012.
- Ministarstvo civilnih poslova BiH, Akcioni plan Strategije kulturne politikeu BiH, 2011. Dostupno na: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CDAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mcp.gov.ba%2Forg_jedinice%2Fsektor_nauka_kultura%2Fpravni_okvir%2Fstrategije%2F%3Fid%3D2610&ei=WxqVUfvCGYGm4AST44GABw&usq=AFQjCNHgyway0fJ4rbEds7i5r2sxd6detA&sig2=I79cLpGL1-EjpEs9wluvWg&bvm=bv.46471029,d.bGE
- Ministarstvo civilnih poslova, www.mcp.gov.ba
- Official Journal of the European Union. Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on the Work Plan for Culture 2011-2014 (2010/C 325/01), dostupno na: >> <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42010Y1202%2801%29:EN:NOT> <<
- Organisation for Security and Cooperation in Europe *‘Municipal funding to the civil society sector in Bosnia and Herzegovina 2009-2010’*
- SEETimes. *Youth find no prospects in BiH*, 2010, available at: >> http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2010/09/02/feature-02 <<
- Službeni Glasnik RS Br. 101/04, objavljen in 2005,
- Službeni Glasnici 42/2005, 118/05.
- Ured za reviziju institucija u FBiH, *Revizorski izvještaj Federalnog ministarstva kulture i sporta za 2011. godinu bo 03-17/12*.
- Vijeće Ministara Bosne i Hercegovine - Ministarstvo civilnih poslova. *“Strategija Kulturne Politike u BiH”*, Sarajevo, Juli 2008.
- Vlada Federacije BiH, *Strategija razvoja FBiH 2010-2020*, pp. 366
- Žaravčić, Goran. *Analiza institucionalne suradnje između vladinog i nevladinog sektora u BiH*, Kronauer Consulting, 2008.

ANNEX 1

2010. alokacija sredstava na konkurs za Projekte od značaja za Federaciju BiH				Isti fond za 2012.	
Aplikant	Naziv projekta	Mjesto	Iznos granta	Naziv projekta	Poeni
Asocijacija inovatora u Bosni i Hercegovini	za poticanje i širenje inovativno-tehničke kulture	SARAJEVO	20.000,00		
COMPREX doo	sufinansiranje produkcije The Show Must Go On	SARAJEVO	50.000,00		
DRUŠTVO PISACA U BIH, SARAJEVO	Međunarodna književna manifestacija Sarajevski dani poezije	SARAJEVO	20.000,00	51. Sarajevski dani poezije	64
EAST WEST CENTAR	Programi East West centra Sarajevo	SARAJEVO	100.000,00	Programi East West centra Sarajevo	90
EAST WEST CENTAR	Programi East West centra Sarajevo	SARAJEVO	50.000,00		
EAST WEST CENTAR	za redovne aktivnosti i kreaciju predstava Miroslava Krleže Evropa danas	SARAJEVO	25.000,00		
Edin Numankadić	za realizaciju izložbe u Pragu	SARAJEVO	2.000,00		
Federalni Zavod PIO	doprinosi za Amira Talića	SARAJEVO	3.374,24		
FERIAL doo	Ljetni kamp animiranog filma u Sarajevu	SARAJEVO	54.000,00		
Franjevačka mladež Sarajevo	program aktivnosti	SARAJEVO	14.000,00		
GLAVNI URED U BIH INTERNACIONALNOG FESTIVALA BOSNA	Internacionalni muzički festival "Bosna" 2010	SARAJEVO	20.000,00		
HKD "NAPREDAK" JAJCE	Šopovi dani na Plivi u Jajcu	JAJCE	5.000,00	Šopovi dani na Plivi u Jajcu	62
HOTELSKO TURISTIČKO DRUŠT. "ZENIT-BRO" d.o.o.	Zimski kamp animiranog filma u Neuu	NEUM	36.000,00		
Institucije, udruženja, asocijacije i organizacije u kulturi kao nosioci projekata	Inteventna sredstva				
IZET ALEČKOVIĆ	realizacija samostalne izložbe slika i crteža		4.500,00		
JU BOSANSKO NARODNO POZORIŠTE	Festival bosansko-hercegovačke drame, Zenica	ZENICA	18.000,00	11. Festival bosansko-hercegovačke drame, Zenica	88
JU CENTAR ZA KULTURU	Festival scenskih umjetnosti Bihacko ljeto, Bihać	BIHAĆ	13.500,00	Festival scenskih umjetnosti Bihacko ljeto, Bihać	75
JU CENTAR ZA KULTURU GORAŽDE	Festival prijateljstva 2010 u Goraždu	GORAŽDE	13.999,00	Dani Isaka Samokovlije -Sunce nad Drinom	62
				Festival prijateljstva 2012 u Goraždu	75
JU DOM KULTURE JAJCE	Pozorišne/kazališne igre BiH, Jajce	JAJCE	13.500,00	Pozorišne/kazališne igre BiH, Jajce	80
JU KAMERNI TEATAR 55	gostovanje predstave "Žaba"	SARAJEVO	6.000,00		
JU MESS - ME UNARODNI TEATARSKI I FILMSKI FESTIVAL	Internacionalni teatarski festival MES, Sarajevo	SARAJEVO	150.000,00	Internacionalni Teatarski Festival	90
JU NARODNO POZORIŠTE TUZLA	Tuzlanski pozorišni dani 2010. Tuzla	TUZLA	13.500,00	Tuzlanski pozorišni dani 2012. Tuzla	75

Kazališno filmska udruga Oktavijan	za realizaciju 4.Dana filma Mostar 2010	MOSTAR	7.500,00		
KUD DRVAR	smotra folkloru Amateri svom gradu 2010	DRVAR	6.000,00		
KUD IZVOR 08 KISELJAK	za program N"ošnje i igre"	KISELJAK	7.000,00		
KUD MERAK SAPNA	Prvi internacionalni festival folkloru	SAPNA	6.000,00		
MATICA HRVATSKA MOSTAR	Dani Matice hrvatske - Mostarsko proljeće 2010 Mostar	MOSTAR	150.000,00	Grude / Simicec susret 2012	62
				Mostarsko proljeće 2012	80
MUFTIJSTVO TRAVNIČKO, TRAVNIK	Kulturna manifestacija "Dani Ajvatovice" Travnik	TRAVNIK	20.000,00		
NARODNO POZORIŠTE MOSTAR	Festival komedije Mostarska liska, Mostar	MOSTAR	10.000,00	Festival komedije Mostarska liska, Mostar	75
OBALA ART CENTAR	Sarajevo film festival, Sarajevo	SARAJEVO	200.000,00	Cinelink 2012	80
				Sarajevo Film Festival 2012	98
OPĆINA GRADAČAC	Gradačaćki književni susreti	GRADAČAC	5.000,00	Gradačaćki književni susreti	62
PEN CENTAR U BIH SARAJEVO	Nagrada Mithat Begić, Sarajevo	SARAJEVO	15.000,00	Tri projekta povodom 20 god. PEN Centra	75
Savez antifašista i boraca narodno oslobodilačkog rata u BiH iz Sarajeva	realizacija Projekta neofašističke tendencije i pojave u BiH	SARAJEVO	4.000,00		
STUDIO NEUM	Festival animiranog filma NAFF 2010. Neum	NEUM	20.000,00	NAFF 2012	62
TZ ČAPLJINA	za realizaciju 12. Međunarodnog	ČAPLJINA	15.000,00		
UDRUGA FILMSKI FESTIVAL "DANI HRVATSKOG FILMA ORAŠJE	Dani hrvatskog filma 2010 u Orašju	ORAŠJE	10.000,00		
Udruga likovnih umjetnika Livno	Slikarska kolonija Vidoši 2010	LIVNO	7.000,00		
UDRUŽENJE MEĐUNARODNI CENTAR ZA MIR	Internationalni festival Sarajevska zima 2010.	SARAJEVO	70.000,00	28. Internationalni festival Sarajevo "Sarajevska Zima"	86
UDRUŽENJE SFW STUDIO FASHION	Evropski festival dizajna Sarajevo, Fashion Week, Sarajevo	SARAJEVO	10.000,00		
UG ART FORUM	Za umjetničke radionice u Domu mladih, Sarajevo	SARAJEVO	100.000,00		
UG JAZZ FEST	Jazz Fest Sarajevo	SARAJEVO	50.000,00	16. Jazz Fest Sarajevo	73
UG MATICA HRVATSKA GRUDE	Književna manifestacija "Šimićevi susreti" u Drinovcima, Grude	GRUDE	5.000,00		
UG Mjesne zajednice Terevci	oživljavanje aktivnosti mladih	GRADAČAC	13.125,76		
UG OBALA ART CENTAR SARAJEVO	Talent Campus	SARAJEVO	80.000,00		
UG SLOVO GORČINA STOLAC	Književna manifestacija "Slovo Gorčina" Stolac	STOLAC	15.000,00	Kulturna manifestacija "Slovo Gorčina" 2012	98
UG Srpsko prosvjetno i kulturno društvo PROSVJETA MOSTAR	Šantićeve večeri poezije, Mostar	MOSTAR	5.000,00		
UG SUSRETI ZIJE DIZDAREVIĆA	Književna manifestacija "Susreti Zije Dizdarevića"	FOJNICA	10.000,00	"Susreti Zije Dizdarevića" 2012	70

Emina Ćosić, nezavisna istraživačica sa iskustvom u polju istraživanja. Bivša direktorica Centra za studije o izbjeglim i raseljenim osobama Instituta za društvena istraživanja Fakulteta političkih nauka univerziteta u Sarajevu, Član je upravnog odbora ACIPS-a. Fokus njenog dosadašnjeg rada je primarno bio orijentiran ka reformskim procesima u BiH vezanih za Evropskim integracije, te razvoju ljudskih resursa i migracijama. Magistrirala je ljudska prava i demokratiju u Centru za interdisciplinarnu postdiplomsku studiju (CIPS) u Sarajevu, a diplomirala je filozofiju i istoriju umjetnosti na Univerzitetu u Louisville-u, SAD.

Fond
otvoreno društvo
Bosna i Hercegovina

Fond otvoreno društvo BiH pokrenuo je Program podrške istraživanjima u oblasti javnih politika početkom 2004. godine. Osnovni cilj programa je unaprijeđenje istraživanja i analize javnih politika kako bi se potaknuo argumentovani dijalog i razvio takav način donošenja odluka u oblasti javnih politika koji će počivati na relevantnim informacijama i realnim opcijama.

Program obuhvata edukaciju iz oblasti istraživanja javnih politika, stipendije za istraživanje i mentorstvo u toku istraživanja. Do sada je, u okviru ovog programa, stipendirano 90 istraživača.